

BAZINIS ŽMOGAUS POREIKIŲ PIRAMIDĖS LAIPTELIS: MAISTAS

DEIMANTĖ ŽEBRAUSKAITĖ, LABDAROS IR PARAMOS FONDAS „MAISTO BANKAS“

Nespėsime nė mirkstelėti, ir bemat baigsis 2010-ji Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai.

Kaip sekasi mums kovoti su skurdu? Ar galėsime sau ir kitiems pasigirti nuveikę prasmingus darbus šioje srityje? Kokius priesakus šių metų veiklos paliks ateinantiems laikams?

Ne kartą girdėjome apgailestaujant nedėkinga šių proginių metų lemtimi – tuo metu, kai Europiniai socialinių organizacijų tinklai kovojo (ir išsikovojo), kad kova su skurdu taptų vienu iš svarbių Europos bendrijos prioritetų, mažai kas garsiai kalbėjo apie atslenkantį sunkmetį. Sunkmetį, kuris kai kurioms šalims grąsė bankrotu, savo mąstais buvo lyginamas su praėjusio amžiaus ketvirto dešimtmečio Didžiąja Depresija.

Mūsų Vyriausybė tikriausiai visuomenei padarė meškos paslaugą, iki paskutiniosios akimirkos vengdama pranešti apie tai, kad ekonomikos kreiseris pilnu greičiu plaukia į recesijos uolas.

Ekonomikos nuosmukis, karštligiški valdžios veiksmai siekiant subalansuoti biudžetą, neregėto masto bedarbystė ir masinė darbingų žmonių emigracija. Šie reiškiniai į nieką pavertė visus paradinius kovos su skurdu Europoje metus.

Tačiau visi mes nesugebėjome persirikiuoti ir stoti į kovą su naujais iššūkiais skurdo fronte. Tenka apgailestauti, kad nuspręsta buvo kovoje naudoti „sočios karvės“ metais nukaldintus ginklus – viešųjų ryšių akcijas, konferencijas, spektakliukus ir vaikštynes su transparantais.

Pripažinkime – išleidę šimtus tūkstančių marškinėliams su Europos kovos su skurdu metų logotipais ar kavai bei sumuštiniams konferencijose skurdo ne tik nesumažinome, bet neretai sukėlėme pelnytą pasipiktinimo ir priekaištų bangą.

Metų pradžioje vykę vietinių už užsienio ekspertų susodinimai už apvalaus stalo svarbiausių valdžios rūmų menėse viltingai žadėjo – štai geriausieji protai valdžiai ir visuomenei parodys takelį, galintį išvesti iš niūrios sunkmečio prarajos.

Tačiau ekspertų įspėjimai ir gelbėjimosi receptai nepadėjo kilti į kovą su tragiškai augančiu skurdu.

Vietoj to neretai pasigirsdavo kaltinimai skurstančiųjų adresu – neva užteks gyventi visuomenės sąskaita, piktnaudžiauti išlaikytinio statusu ir dykaduoniauti. It dūmų uždanga mūsų dėmesys ir energija buvo – o ir tebėra – kreipiami į kovą su homoseksualumu ar mistiniu pedofilijos klanu.

Čia padarykime nedidelį ekskursą į šalį – yra manančių, kad išsivysčiusiose šalyse skurdas yra kažkoks netikras – santykinis. Esą mūsųose žmonės iš bado nekrenta it musės, nevaikšto perkarę. Žemdirbių krašte neįmanoma numirti bado – tai esą tik tinginystės ar lengvabūdiškos girtuoklystės, ar netinkamo požiūrio padariniai.

Taip kalbantiems reiktų sugaišti bent pusdienį ir pakalbėti su labdaros valgyklų lankytojais. Ne vienas socialinis darbuotojas paliudys, kad šalia mūsų nematomi giliame skurde gyvenama žmonės – senukas, mintantis vandeny su cukrumi mirkytomis duonos plutomis. Daugiavaikė socialinės rizikos šeima, kurios atžalos neretai gauna pavalgyti tik vandeniu atmieštus žalius miltus.

Kasdienis bandymas sukrapštyti centus būtiniausioms reikmėms dalį mūsų piliečių įstumia į ydingą socialinės atskirties uždara ratą, iš kurio savarankiškai ištrūkti neretai per sunkus uždavinys, o valstybei – brangiai kainuojančios pastangos. Kasdien matome dar vakar buvusias normalias šeimas, praradusias pajamų šaltinį – joms būtina padėti čia ir dabar, nelaukiant, kol kokia nors komisija sukurs gelbėjimo planą, koncepciją ar strategiją.

Tik ar nebus taip, kad kovos su skurdu fronte pasirinkome taktiką „gelbėkitės patys, kas galite - kol galite...“?

„Maisto bankas“ – labdaros organizacija, kuriai aš vadovauju – bandė formuluoti ir ministerijai bei savivaldybėms teikti siūlymus, kaip padėti vis naujoms į skurdo ratą patenkančioms aukoms.

Mes siūlėme skubiai plėsti paramos maistu tinklą, atkreipdami dėmesį, kad dešimčių milijonų vertės tinkamas valgyti maistas išmetamas, kai tuo tarpu kas penktam, jei ne kas ketvirtam mūsų tėvynainiui trūksta išteklių patenkinti savo kasdieniams poreikiams. Mes siūlėme investuoti į išbandytus sprendimus, leidžiančius perteklinį maistą perskirstyti tiems, kurie jo stokoja. Siūlėme atsigręžti į JAV ar kitų šalių ilgametę patirtį organizuojant paramą maistu naudojantis specialiomis kortelėmis. Šios priemonės ne tik suteiktų nepiniginę paramą vargstantiems, bet ir skatintų vietos maisto pramonės gamintojus ir perdirbėjus.

Vienok pasiūlymai atsimuša į kietą priešiško sieną. Ši siena sumūryta iš įprasto nevyriausybinėms organizacijoms girdėti atsikalbinėjimo - „pinigų nėra ir nebus“. Nesigilindami, kiek tie atsimušinėjimai pagrįsti, turime konstatuoti – atsakingoms institucijoms stinga politinės valios ir ryžto bent pabandyti įgyvendinti „drąsios šalies“ vardo vertus sprendimus. O senais neveikiančiais metodais skurdo nebūtų įmanoma sumažinti net tada, jei krizė būtų mūsų kraštą apėjus šonu.

Sunkmečio ir taupymo pretekstu visiškai užsukdamos kranus socialinių projektų finansavimui, savivaldybės lengva ranka mažne myriop pasmerkia dešimtis ilgus metus augintų pažeme veikiančių socialinių organizacijų. *Pradėti ir nebaigti statyti stadionai ir valdovų rūmai gali tapti makabrišku paminklu sunkmečio neatlaikiusioms organizacijoms.*

Dar liūdniau, jog į minėtos sienos mes patys įmūrijome nepasitikėjimo, priešiško ir savanaudiškos konkurencijos plytas.

Nieko stebėtina – silpnos tebebūdamos, socialinės organizacijos sunkmečiu drastiškai mažėjant finansiniams šaltiniams it vilkai puolė ginti (kabutėse) „savo teritoriją“. Neretai užimdavome poziciją – jei ne man, tai tada geriau niekam. Toks trumparegiškumas nepridėjo mums taip reikalingos jėgos bendru frontu stojant į kovą su skurdu.

Ir visgi, ne viskas pieština niūriomis spalvomis.

Išbandymą krize panašu kad išlaikė visuomenės solidarumas. Mažėjant algoms ir augant nerimui dėl ateities, žmonės aukoja net daugiau, nei ligi šiol. „Maisto banko“ akcijų surenkami ir išdalijami paramos kiekiai, savanorių įsitraukimas tą vaizdžiai byloja.

Antras svarbus teigiamas faktorius – socialiniai atsakingų verslo bendrovių indėlis į kovą su skurdu. Nepaisant nuostolių ir negatyvios konjunktūros, nemažai įmonių sutiko prisidėti finansine parama ar savo gaminiais bei paslaugomis ir padėti kenčiančiai nuo nepritekliaus visuomenės daliai.

Jei 2008 metais skurdą patiriantiems asmenims surinkome ir išdaliname paramos už 2,1 milijonus litų, tai 2009 metais išdalinta parama siekė 4,9 milijonus litų. Jau dabar matome, jog šiais metais būsimė išdalinė parama už ne mažiau nei 6 milijonus litų.

Šie milijonai pavirto dešimtimis tūkstančių pavalgydintų žmonių. Štai dar prieš du metus – krizės priešaušryje „Maisto banko“ paramos prašė 4 tūkstančiai asmenų, tų pačių metų pabaigoje – jau 12 tūkstančių. 2009 metų pabaigoje mūsų paramą gavo jau 28 tūkstančiai asmenų, o šiuo metu paramą maistu teikiame 53 tūkstančiams. Tokia dinamika kalba pati už save.

Šis konkretus indėlis į kovą su progresuojančiu skurdu ir atskirtimi būtų neįmanomas be šimtų jautrių įmonių ir dešimčių tūkstančių solidarinių, artimų atjaučiančių piliečių. Sunku slėpti apmaudą, kad šioje kovoje skurdo mažinimo frontuose valdžios pagalba dažnai nominali, jei iš viso yra.

Todėl nebegaiškime laiko formaliems pašnekesiams, o susitelkime neatidėliotiniams iššūkiams atremti. Ir neblefuokime, kai kalbame apie bendradarbiavimą ir pagalbą. Ateities kartos (kiti) gali daug negailestingiau vertinti mūsų dabarties pastangas, nei ši mano santūri kritika.

Bet kovos su skurdu metai dar nesibaigė (artėja savanorystės metai, o ir kokie metai nesvarbu, kai savo darbus dirbi), dar nevēlu pakeisti požiūrį ir ryžtis reikiams pokyčiams. Užimtumo ir verslumo realus skatinimas, tikrų, o ne menamų kliūčių šalinimas, empatiškas įsiklausymas į socialinių partnerių siūlymus bei prašymus - tokie veiksmai dar galėtų pataisyti mūsų bepraleidžiančių progą deramai pasipriešinti skurdo epidemijai reputaciją.